

Tilburg University

Moeders aan de macht

van Dijk, J.J.M.

Published in:
Hollands maandblad : tijdschrift voor literatuur en politiek

Publication date:
1973

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Dijk, J. J. M. (1973). Moeders aan de macht. *Hollands maandblad : tijdschrift voor literatuur en politiek*, 15(310), 35-37.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Moeders aan de macht

JAN J. M. VAN DIJK

Met verbazing zie ik hoe Stephanie de Voogd als „Stefje” bij mij op schoot klimt want qua leeftijd had ik uit haar schoot geboren kunnen wezen. In polemieken komen oeroude emoties boven. Meestal gaat de strijd tussen vaders en zonen. In dit geval belichaamt de „tegenstander” blijkbaar zowel de *Vader*, de *Oom* als de *Schoolmeester*. Wat mijzelf betreft: volgens de gangbare opvatting zou deze gedachtenwisseling mij slapeloze nachten moeten bezorgen want ik verhef mij tegen de *Moeder*. Onrustige nachten zijn er inderdaad geweest maar ik ben er nu achter dat deze op een vergissing van mijn onderbewustzijn berustten. Om dit alles te kunnen begrijpen moeten wij wel degelijk teruggaan tot het oedipale oergebeuren.

Eerst moet worden vastgesteld waaruit het oedipale gebeuren eigenlijk precies bestaat. De laatste tijd begint ook tot Nederland en Frankrijk door te dringen wat Claire Russell¹⁾ reeds lang geleden constateerde: Freud was een groot schrijver maar een middelmatig psychiater en een slecht lezer van Sophokles. Oedipus wil helemaal geen sex met zijn moeder; wanneer de vader te kort schiet, wil zij misschien wel, maar hij wil in de eerste plaats *motherly love*; de vader, al dan niet opgehitst door Freud, projecteert zijn eigen sexuele lusten op Oedipus en misbruikt de moederliefde voor overspelige sex; uit misplaatste jaloezie gaat hij vervolgens zowel moeder als zoon onderdrukken.

Deze ware interpretatie maakt allereerst duidelijk dat de zonen de natuurlijke pleitbezorgers zijn van de emancipatie van de vrouw-als-moeder (d.w.z. van de de-sexualisatie van de vrouw). In vrijwel elke man sluimert een sterk gemotiveerde voorstander van deze emancipatie. Alleen bij zonen van afwezige moeders of moeders die uit Freud

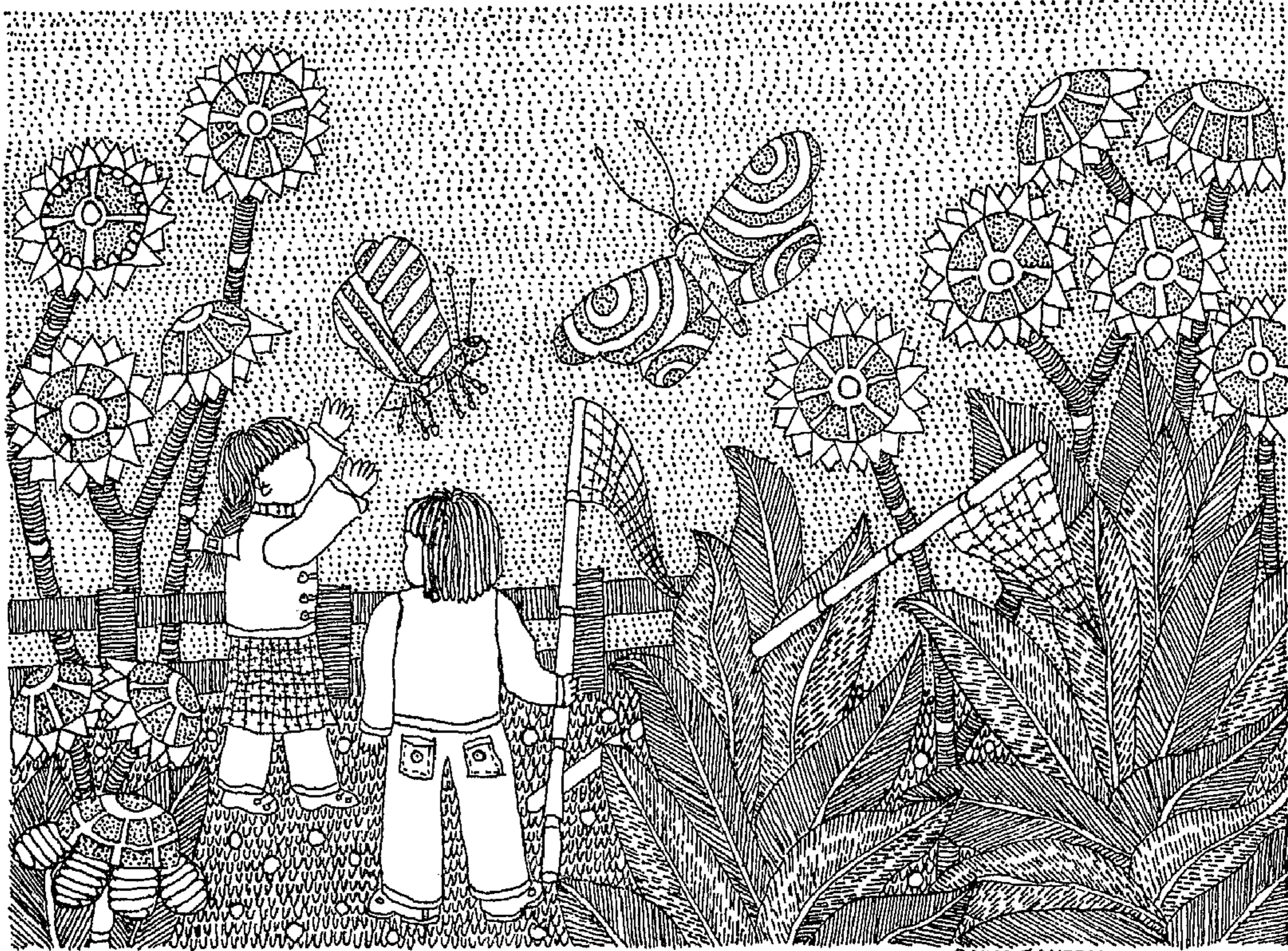
de konsekwenties trokken en hun zoon „ter wille” waren, ontbreekt deze motivatie. M₃ (Miller, Mailer en Mulisch) kan vrouwen uitsluitend zien als overspelige kutten. Alle andere mannen zien in vrouwen minstens ook de kut waaruit zij zijn geboren.

De dochters zien hoe de patriarch moeder en zoon de baas is en zij kiezen partij voor de sterkste. Belangrijk is dat de dochters observeren dat moederliefde wordt gestraft en onderdrukt. Voorzover zij zich met hun moeder identificeren, betreft dit vooral de sexuele aspecten van haar rol (zo ontstaat de kleine geisha van pappa). Sommige dochters ruiken het gevaar en identificeren zich voor eens en voor altijd met de patriarch zelf: zij proberen zowel hun sexuele als hun moederlijke instincten te verdringen (het *masculine protest*; de term is van Adler, later gejat en misbruikt door Freud; Adler vond Freud's Oedipuscomplex een lachertje: hijzelf zag de penisnijd als een machtsstreven).

Het Oedipuscomplex waaraan onze cultuur lijdt, bestaat bij wijze van spreken uit het effect van Freud's Oedipustheorie: de ontkenning van de autonomie van de moederlijke liefde, resulterend in de volstrekte sexualisering van de vrouw en de repressie van het moederlijke element in de cultuur.

De zonen zijn, zoals gezegd, sterk gemotiveerd om hun moeders te rehabiliteren. Tot voor kort was deze bevrijding ondenkbaar gezien de soliditeit van het patriarchaat, zodat ook de zonen hun vrouwbeeld al snel gingen sexualiseren (moeder werd de uitzondering die de regel bevestigt dat vrouwen hoeren zijn). Voor het eerst sinds eeuwen brengt de sociaal-economische dynamiek het patriarchaat aan het wankelen. De zonen zien eindelijk een mogelijkheid om de patriarch te verslaan en hun sympathie voor de moeders politieke vorm te geven. Het plan om op zijn minst de Eerste Kamer te vervangen door een College van Wijze Vrouwen is plotseling realistisch geworden. De fenimistische zonen staat echter een onaangename verrassing te wachten. Zij worden gecon-

¹⁾ C. Russell en W. M. S. Russell, *An Approach to Human Ethology, Behavioral Science*, 1957, II.

fronteerd met een vrouwenbeweging die wordt aangevoerd door vrouwen die hun moederlijke instincten juist hebben afgezworen (de dochters van het masculine protest). Deze confrontatie kan niet anders dan zeer conflictueus verlopen: een strijd tussen feministische broers en gemasculiniseerde zussen.

Stephanie de Voogd vergist zich wanneer zij denkt dat de aanblik van vriende vrouwen voor mannen bedreigend is. De meeste mannen staan daar neutraal of zelfs vagelijk-positief tegenover. Als dodelijk bedreigend ervaren mannen de imitatie van hun eigen hebbelikheden door vrouwen. Deze paniek wordt niet ingegeven door overwegingen van concurrentie maar door fundamentele zelfhaat. De stemming aan de borreltafel is: *Hemelse Moeder, verdoe ons, want wij doden de robben.*

Maar het enige dat feministen schijnen te willen, is het nadoen van mannen. Dit, en niets anders „*scares the living daylight out of men*”. Eeuwenlang meenden mannen dat de melk zou schiften wanneer vrouwen werden toegelaten. Nu leeft inderdaad de stille hoop dat de vrouwen de zeeën zullen zuiveren.

Exemplarisch voor het masculinistische karakter van de feministische beweging in Nederland is de wijze waarop in OPZIJ²⁾ de

oprichting van de Nederlandse Vrouwen Partij werd verslagen: „*Typisch mannelijk*’ en *’typisch vrouwelijk*’, termen die andere bewegingen en organisaties mijden als de pest, liggen de dames van de NVP in de mond bestorven(. . .). Evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen is een belangrijk punt voor de NVP, net zo als het bevorderen van de persoonlijke en maatschappelijke bewustheid van de vrouw, het stimuleren van de persoonlijke bereidheid tot helpen, het bevorderen van maatregelen die het milieu zuiveren en het geven van voorlichting in een vorm die vrouwen aanspreekt en die de eenzijdigheid van bestaande informatie doorbreekt. Wie, ondanks programma-punten als: verbod van fluoridering van drinkwater, afschaffing van de militaire dienstplicht maar in plaats daarvan het onderhouden van een geoeftend beroepscorps en verbod op misbruik en uitbuiting van dieren, toch blijft denken dat de NVP een bij uitstek niet-politieke partij is, maar meer weg heeft van een belangengroepering, heeft daar waarschijnlijk helemaal gelijk in”. Behalve het neerbuigende toontje is vooral de laatste bewering onthullend. De schrijfter lijkt zeer goed te hebben begrepen dat het hier nu eens niet gaat om de zoveelste belangengroepering van ambitieuze vrouwen maar om een poging tot het oprichten van een politieke partij met een vrouwelijk programma. Dit inzicht was blijkbaar bedreigend genoeg om onmiddellijk verdrongen, d.w.z. omgedraaid, te worden.

²⁾ OPZIJ, november, 1972, pag. 12.

Net als ik heeft De Voogd zich vermaakt met Vidal's recensie van Figes' *Patriarchal Attitudes* in de onvolgreden *New York Review of Books* (de zin van het citaat ontgaat mij overigens; of vindt De Voogd het soms treffend dat ik Van Dijk heet en zij zichzelf als *dyke* manifesteert?). Zelf bewaarde ik van dit tijdschrift het nummer waarin de hoogleraar-dichteres Adrienne Rich één van de zeldzame antifeministische boeken recenseerde. In dit artikel *The Anti-Feminist Woman*³⁾ staat bijvoorbeeld te lezen: „*what is really 'in the air' is not only the politics of housework or new marriage contracts or even, more seriously, equal work, but a sense, on the part of men as well as women, that the way we live in a patriarchal society is dangerous for humanity*”. Ik ben zo vrij de finale van haar artikel hier over te nemen: „*One passage in Decter's book which breaks through her tone of detachment is her description of the loneliness of the pregnant woman (. . .). I think here Decter is right, she suffers from a sense of fear and isolation in this most unmotherly of societies. I wish Midge Decter could sense that in a genuine alliance of women with women, and of women with non-masculinist men, the pregnant woman or the woman in labor would not feel alone; that the woman's movement is struggling to imagine and recreate a more natural environment for the process of becoming a mother, an artist, an originator, a human being. The loneliness of the pregnant woman is an archetype of the loneliness of all life-expanding impulses in a society created out of the triumph of force and will*”.

Om inzicht te krijgen in de verschillen tussen de twee stromingen binnen het feminisme kunnen we de uitspraken van Adrienne Rich bijvoorbeeld eens vergelijken met hetgeen de bekende feministe Shulamith Firestone over dit onderwerp schrijft. „*Pregnancy is barbaric*”, meent Firestone en een bevalling komt neer op „*het uitkakken van een pompelmoes*”. De weerzin die Firestone voelt voor het lijfelijke moederschap is illustratief, maar weinig belangrijk (kinderen te over). Firestone is echter vooral ook gebeten op de moederliefde die zij graag ver-

³⁾ Adrienne Rich, *The Anti-Feminist Woman*, *The New York Review of Books*, November 30, 1972.

vangen zag door een vrije, sexuele omgang met het „polymorf-perverse kind”⁴⁾. Net als Freud ontkent ze de autonomie van de moederliefde. Daarom bepleit zij ook geen vrijmaking of versterking van vrouwelijke eigenschappen maar juist de volstreekte eliminatie hiervan.

Het feminisme van Adrienne Rich en de NVP ziet vrouwenemancipatie als de versterking van „*life-expanding impulses*”, d.w.z. als een versterking van het vrouwelijke element in onze cultuur. Het feminisme van Firestone en OPZIJ staat nog volledig in het teken van het masculine protest. De onderdrukking van vrouwelijke eigenschappen door de masculinistische vaders en hun protesterende dochters zal bestreden moeten worden door de moeders en hun feministische zonen. Macht aan de moeders⁵⁾.

⁴⁾ Het is waar dat veel mannen vrouwen onderverdelen in enerzijds hoeren en anderzijds moeders. Firestone wil dat verhelpen door het incest-taboe op te heffen. Wanneer moeders op grote schaal hun zonen zouden verleiden, zal het aantal M₃'s volgens mij slechts toenemen („alle vrouwen zijn hoeren”). Niet het incest-taboe moet volgens mij opgeheven worden maar de mythe van de incestueuze verlangens van Oedipus. Wanneer de vaders op dit punt gerustgesteld worden, zullen zij weer sexueel gedrag aandurven in de aanwezigheid van zonen (die dan immers niet meer als potentiële rivalen worden gezien). De zonen kunnen dan leren dat moeders wel degelijk een sexuele kant hebben. De dichotomisering in moeders enerzijds en hoeren anderzijds wordt op deze manier voorkomen.

⁵⁾ Over de paarse beginselen van De Voogd nog dit: ook het normatieve karakter van de heteroseksualiteit berust uiteraard niet op een masculinistische afspraak maar op de statistische normaliteit van heterosexuele afspraken (die weer gebaseerd zijn op het zelfde soort genetische factoren waarmee alle diersoorten hun voortbetsaan plegen veilig te stellen; er was eens een diersoort waarbij deze factoren waren weggemuteerd maar die is inmiddels uitgestorven). De intolerantie jegens sexuele varianten die veel mensen vertonen, vind ook ik een bizarre afwijking (bij dieren komt het niet voor) maar met masculinisme heeft dat weinig te maken (geen grotere masculinisten dan viriele homomannen). Paarse beweringen als „*wij geloven niet meer in feministen die hun heteroseksualiteit niet principieel willen opgeven*” leiden onherroepelijk tot het defaitisme dat De Voogd's eerste reactie kenmerkte. Anders dan Jill Johnston weet ik wel zeker dat een *Lesbian Nation* niet *The Feminist Solution* is maar een begrijpelijke wensdroom van de paarse zusjes.